

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาในด้านต่าง ๆ เช่น หลักสูตร บุคคลากร กิจกรรม การเรียนการสอน อุปกรณ์ การวัดผลและการประเมินผลของผู้บริหาร และครูสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) ของโรงเรียนรัฐบาล ในเขตการศึกษา 8
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ของผู้บริหารและครูสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) ของโรงเรียนรัฐบาล ในเขตการศึกษา 8

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ตัวอย่างประชากรได้แก่ ผู้บริหารและครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) ของโรงเรียนรัฐบาล ในเขตการศึกษา 8 การสุ่มตัวอย่างโรงเรียนใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งเป็นพวกหรือชั้น (Stratified Random Sampling) มีวิธีดำเนินงานดังนี้คือ

1. สุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 8 ที่เป็นโรงเรียนรัฐบาล โดยสุ่มมาจังหวัดละ 25 % ของจำนวนโรงเรียนที่มีอยู่ในแต่ละจังหวัด ซึ่งมีทั้งหมด 8 จังหวัด รวมทั้งหมด 35 โรงเรียน
2. ผู้บริหารได้แก่ อาจารย์ใหญ่/ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ/ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษา และรองหัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษาทุกคน ในโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มไว้ รวมทั้งหมด 108 คน

3. ครูผู้สอนทุกคนที่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 ในโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มไว้ รวมทั้งหมด 207 คน

การสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามจำนวน 2 ชุด สำหรับผู้บริหารและครูผู้สอนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 แบบสอบถามทั้ง 2 ชุดมีลักษณะเหมือนกันโดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบตรวจคำตอบ (Check List) และแบบเติมข้อความลงในช่องว่าง (Completion Item) เป็นคำถามเกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) เป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาในด้านต่าง ๆ เช่น หลักสูตร บุคคลากร กิจกรรม การเรียนการสอน อุปกรณ์ การวัดผลและการประเมินผล

ตอนที่ 3 เป็นแบบตรวจคำตอบ (Check List) และแบบปลายเปิด (Open ended) เป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นและให้ผู้ตอบแบบสอบถามเขียนข้อเสนอแนะและปัญหาในการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ และได้ทดลองใช้ (Try Out) กับผู้บริหารจำนวน 10 คน และครูผู้สอนจำนวน 20 คน ที่มีใช้ตัวอย่างประชากรจริง ไปใช้กับตัวอย่างประชากรที่เลือกไว้ และได้รับแบบสอบถามคืนจากผู้บริหารจำนวนทั้งหมด 108 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 93.91 จากครูผู้สอนจำนวนทั้งหมด 207 ฉบับคิดเป็นร้อยละ 96.28 รวมทั้งสิ้น 315 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 95.10 ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงมาตรฐาน (S.D.) และค่าที (t-test) แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางและอธิบายประกอบ

สรุปผลการวิจัย

ผลของการวิจัยพอสรุปลักษณะนี้

ก. เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. สถานภาพของผู้บริหาร ผู้บริหารส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็น ร้อยละ 71.30 และร้อยละ 46.30 มีอายุอยู่ระหว่าง 31 - 40 ปี มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า คิดร้อยละ 88.89 ผู้บริหารร้อยละ 35.19 ศึกษาเน้นหนักทางด้านวิชาสังคมศึกษา ประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 20 ปีขึ้นไปคือร้อยละ 30.56 ส่วนตำแหน่งปัจจุบันของผู้บริหาร ร้อยละ 32.41 ดำรงตำแหน่งหัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษา รองลงมาคือร้อยละ 28.70 ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ ผู้บริหารส่วนใหญ่คือร้อยละ 63.89 ต้องทำการสอนควบคู่กันนอกเหนือจากการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งแล้ว และวิชาที่ผู้บริหารส่วนใหญ่ทำการสอนคือวิชาสังคมศึกษาถึงร้อยละ 55.12 ผู้บริหารจำนวน 53.62 มีชั่วโมงสอนอยู่ระหว่าง 11-15 คาบในหนึ่งสัปดาห์ ผู้บริหารร้อยละ 63.89 ไม่ต้องปฏิบัติหน้าที่พิเศษอื่น ๆ อีก ความรู้เกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมร้อยละ 60.19 ของผู้บริหารศึกษาจากตำราและเอกสารด้วยตนเอง ร้อยละ 53.70 ของผู้บริหารเคยมีส่วนร่วมในการจัดสอนซ่อมเสริมของโรงเรียน และร้อยละ 65.74 มีความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริม วิชาสังคมศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 อยู่ในระดับพอเข้าใจ สามารถจัดทำได้

2. สถานภาพของครูสังคมศึกษา ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 55.56 มีอายุต่ำกว่า 30 ปีถึงร้อยละ 54.59 มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือเทียบเท่าร้อยละ 75.85 ครูสังคมศึกษาร้อยละ 71.02 ศึกษาเน้นหนักทางด้านวิชาสังคมศึกษา รองลงมาคือสาขาประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ ร้อยละ 16.91 และร้อยละ 4.83 ตามลำดับ มีประสบการณ์ในการทำงานระหว่าง 1-5 ปีมากที่สุดคือร้อยละ 50.73 ส่วนใหญ่ทำการสอนเพียงระดับชั้นเดียวคือระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

หลักสูตร 2521 คือร้อยละ 77.30 นอกจากสอนวิชาสังคมศึกษาแล้วร้อยละ 22.22 ต้องสอนวิชาภาษาอังกฤษและกิจกรรมด้วย ครูสังคมศึกษาร้อยละ 54.59 มีชั่วโมงสอนระหว่าง 16 - 20 คาบ ในหนึ่งสัปดาห์ และร้อยละ 50.24 สอนวิชาสังคมศึกษาระหว่าง 16 - 20 คาบในหนึ่งสัปดาห์ นอกจากทำการสอนแล้วร้อยละ 40.97 ต้องทำหน้าที่ครูประจำชั้นด้วย รองลงมาร้อยละ 13.23 ทำงานด้านกิจการนักเรียนด้วย ความรู้เกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาร้อยละ 56.04 ของครูสังคมศึกษาได้จากการศึกษาตำราและเอกสารด้วยตนเอง ร้อยละ 46.38 ของครูสังคมศึกษาเคยจัดสอนซ่อมเสริมในโรงเรียนหรือชั้นเรียนที่รับผิดชอบ และร้อยละ 70.53 มีความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 อยู่ในระดับพอเข้าใจ สามารถจัดทำได้

ข. ปัญหาการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา

1. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร สรุปได้ว่า ผู้บริหารและครูสังคมศึกษา มีความเห็นตรงกันว่า การจัดทำให้มีการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา เป็นปัญหาในระดับปานกลาง ส่วนจำนวนชั่วโมงเรียนซ่อมเสริมที่ระบุในหลักสูตรผู้บริหารและครูสังคมศึกษาเห็นว่าเป็นปัญหาในระดับน้อย สำหรับความมุ่งหมายของการสอนซ่อมเสริมตามหลักสูตรวิชาสังคมศึกษานั้น ผู้บริหารและครูสังคมศึกษาเห็นแตกต่างกันคือ ผู้บริหารเห็นว่าเป็นปัญหาในระดับน้อย แต่ครูสังคมศึกษาเห็นว่าเป็นปัญหาในระดับปานกลาง

2. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหาร สรุปได้ว่า ผู้บริหารและครูสังคมศึกษา มีความเห็นตรงกันว่า การส่งเสริมนักเรียนและผู้ปกครองให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนการสอนซ่อมเสริม การติดตามผลการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาของฝ่ายบริหาร และการเตรียมครูสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา เป็นปัญหาในระดับปานกลาง ส่วนการสนับสนุนของฝ่ายบริหารต่อการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ผู้บริหารและครูสังคมศึกษาเห็นว่าเป็นปัญหาในระดับน้อย สำหรับการสนับสนุนให้ครูสังคมศึกษาได้รับความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา การจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการ

จัดการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา และการจัดชั่วโมงสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ผู้บริหารเห็นว่าเป็นปัญหาในระดับน้อย แต่ครูสังคมศึกษาเห็นว่าเป็นปัญหาในระดับปานกลาง

3. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับครูผู้สอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ผู้บริหารและครูสังคมศึกษา มีความเห็นตรงกันว่า ทักษะของครูผู้สอนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ความสามารถในการใช้เทคนิคและวิธีสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาที่เหมาะสม ความสามารถในการสร้างข้อทดสอบเพื่อวัดผลการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา การติดตามผลการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอน จำนวนครูที่ทำการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาไม่เพียงพอ ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมของครูผู้สอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา และจำนวนชั่วโมงสอนของครูที่สอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา เป็นปัญหาในระดับปานกลาง ส่วนวุฒิทางการศึกษาของครูผู้สอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษานั้น ผู้บริหารและครูสังคมศึกษาเห็นว่าเป็นปัญหาในระดับน้อย สำหรับความสามารถในการเสริมกำลังใจแก่นักเรียนที่เรียนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา และความกระตือรือร้นในการเข้ารับการศึกษาร่วมกิจกรรมสัมมนา เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ผู้บริหารจะเห็นว่าเป็นปัญหาในระดับน้อย แต่ครูสังคมศึกษาเห็นว่าเป็นปัญหาในระดับปานกลาง

4. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนที่เรียนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา สรุปได้ว่า ผู้บริหารและครูสังคมศึกษา มีความเห็นตรงกันว่า ทักษะของนักเรียนที่มีต่อการเรียนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ความรู้พื้นฐานในค่านิยมสังคมศึกษาของนักเรียน ความเข้าใจเกี่ยวกับความมุ่งหมายของการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ความกระตือรือร้นในการเรียนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาของนักเรียน และการให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการจัดสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาของนักเรียน เป็นปัญหาในระดับปานกลาง ส่วนจำนวนนักเรียนที่เรียนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษานั้น ผู้บริหารและครู

สังคมศึกษาเห็นว่าเป็นปัญหาในระดับน้อย สำหรับการเกิดปมค้อยของนักเรียน เมื่อตนเองต้องเรียนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา และเวลาสำหรับการเรียนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาของนักเรียน ผู้บริหารเห็นว่าเป็นปัญหาในระดับน้อย แต่ครูสังคมศึกษาเห็นว่าเป็นปัญหาในระดับปานกลาง

5. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา สรุปได้ว่า ผู้บริหารและครูสังคมศึกษา มีความเห็นตรงกันทุกข้อในเรื่องนี้ว่าเป็นปัญหาในระดับปานกลาง

6. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา

6.1. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเทคนิควิธีสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา

สรุปได้ว่า ผู้บริหารและครูสังคมศึกษา มีความเห็นตรงกันว่า การตั้งจุดมุ่งหมายในการสอนแต่ละครั้ง การนำวิธีสอนตามปกติมาใช้ในการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา การคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียนที่เรียนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา การสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาด้วยวิธีการแก้ปัญหา แบบอภิปราย และแบบสาธิต เป็นปัญหาในระดับปานกลาง สำหรับการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ด้วยวิธีแบบสอนซ้ำ แบบบรรยาย และการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาแต่ละครั้ง ผู้บริหารเห็นว่าเป็นปัญหาในระดับน้อย แต่ครูสังคมศึกษาเห็นว่าเป็นปัญหาในระดับปานกลาง

6.2. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา สรุปได้ว่า ผู้บริหารและครูสังคมศึกษามีความเห็นตรงกันว่า ความพร้อมของหนังสือคู่มือสำหรับการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ความรู้เกี่ยวกับแหล่งสื่อการเรียนที่จะนำไปใช้ได้ในการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ความรู้และทักษะในการสร้างอุปกรณ์ประกอบการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอน ความเหมาะสมของสื่อการเรียนการสอน ที่มีอยู่กับบทเรียน บริการและความสะดวกที่โรงเรียนให้เกี่ยวกับสื่อการเรียน เป็นปัญหาในระดับปานกลาง ส่วนความรู้และทักษะของครูในการใช้สื่อการ

เรียนตามความเหมาะสมกับนักเรียนนั้น ผู้บริหารเห็นว่า เป็นปัญหาในระดับน้อย แต่ครู
 สังคมศึกษาเห็นว่า เป็นปัญหาในระดับปานกลาง

6.3. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนซ่อมเสริม
 วิชาสังคมศึกษา สรุปได้ว่า ผู้บริหารและครูสังคมศึกษามีความเห็นตรงกันว่า ขั้นตอนของ
 การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา การจัดกิจกรรมการ
 สอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาให้ส่งเสริมความสามารถของนักเรียน และความร่วมมือของ
 ครู และนักเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา เป็นปัญหา
 ในระดับปานกลาง สำหรับความร่วมมือของผู้บริหารและครูที่สอนวิชาอื่น ๆ ในการดำเนินการ
 การสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ผู้บริหารเห็นว่า เป็นปัญหาในระดับน้อย แต่ครูสังคม
 ศึกษาเห็นว่า เป็นปัญหาในระดับปานกลาง

7. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนซ่อมเสริม
 วิชาสังคมศึกษา สรุปได้ว่า ผู้บริหารและครูสังคมศึกษามีความเห็นตรงกันว่า วิธีการวัด
 ผลโดยการสังเกต การทดสอบและการพิจารณางานที่มอบหมายให้ทำ และการนำผลที่
 ประเมินแล้วแต่ละครั้งเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชา
 สังคมศึกษาในครั้งต่อไป เป็นปัญหาในระดับน้อย ส่วนวิธีการวัดผลโดยให้นักเรียนประเมิน
 ผลด้วยตนเอง การวัดผลและประเมินผลโดยคำนึงถึงคะแนนจากเนื้อหาวิชามากกว่าการ
 ปฏิบัติหรือการกระทำ เป็นปัญหาในระดับปานกลาง สำหรับหลักเกณฑ์และระเบียบการ
 วัดผลของกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อนำมาใช้กับการวัดผลและประเมินผลในการเรียน
 การสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา การกำหนดจุดมุ่งหมายของการวัดผลการเรียนในการ
 สอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา และการวัดผลโดยการสัมภาษณ์ ผู้บริหารเห็นว่า เป็น
 ปัญหาในระดับน้อย แต่ครูสังคมศึกษาเห็นว่า เป็นปัญหาในระดับปานกลาง

8. ปัญหาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา
 สรุปได้ว่า ผู้บริหารและครูสังคมศึกษา มีความเห็นตรงกันว่า นักเรียนมีขอบเขตองศา
 ต่างกันมาก ยากแก่การจัดกลุ่ม จำนวนครูและนักเรียนไม่ได้สัดส่วนที่เหมาะสม

ความร่วมมือและการสนับสนุนของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เช่น ศึกษานิเทศก์ ฯลฯ ในการ จัดสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา เป็นปัญหาในระดับปานกลาง ส่วนทัศนคติของ ผู้ปกครองต่อการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ความร่วมมือและการสนับสนุน ของผู้ปกครองในการจัดการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา และความร่วมมือของ ครูอื่น ๆ ในโรงเรียนในการจัดสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ผู้บริหารและครูสังคมศึกษา มีความเห็นว่าเป็นปัญหาในระดับน้อย สำหรับความเหมาะสมของสถานที่ที่ใช้สอนซ่อมเสริม วิชาสังคมศึกษา ผู้บริหารเห็นว่าเป็นปัญหาในระดับน้อย แต่ครูสังคมศึกษาเห็นว่าเป็นปัญหา ในระดับปานกลาง

ค. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะในการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา

ผู้บริหารมีความเห็นว่าการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษามีความจำเป็น มากที่สุดคือร้อยละ 42.59 แต่ครูสังคมศึกษาเห็นว่ามีค่าจำเป็นในระดับมากที่สุดคือร้อยละ 53.14 ผู้บริหารและครูสังคมศึกษาเห็นตรงกันว่าควรจัดสอนซ่อมเสริมในทุกวิชา คือร้อยละ 33.82 และร้อยละ 33.51 ผู้บริหารร้อยละ 31.65 มีความเห็นว่าการ ประจำวิชาสังคมศึกษาเป็นผู้ที่เหมาะสมที่สุดในการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา แต่ครู สังคมศึกษาร้อยละ 34.48 เห็นว่าครูในสายวิชาสังคมศึกษาเหมาะสมที่สุดในการสอน ซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ผู้บริหารและครูสังคมศึกษาเห็นตรงกันว่าชั่วโมงสอน ซ่อมเสริมเหมาะสมที่จะใช้ในการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 48.47 และร้อยละ 48.77 นอกจากนี้ผู้บริหารและครูสังคมศึกษายังเห็นว่าห้องซ่อมเสริมวิชา สังคมศึกษาโดยเฉพาะเหมาะสมที่จะใช้ในการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษามากที่สุดคือ ร้อยละ 25.62 และร้อยละ 25.42 ตามลำดับ ผู้บริหารและครูสังคมศึกษาเห็นตรง กันว่าการจัดสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาที่เป็นอยู่ในขณะนี้ประสบความสำเร็จใน ระดับปานกลาง คือร้อยละ 35.19 และร้อยละ 38.16 และทั้งสองกลุ่มยังเห็นตรง กันว่าควรจัดให้มีการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาต่อไปอีก คือร้อยละ 90.74 และ

ร้อยละ 84.54 สำหรับเรื่องความเหมาะสมในการดำเนินการเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการนั้น ผู้บริหารและครูสังคมศึกษาจำนวนร้อยละ 36.15 และร้อยละ 35.36 มีความเห็นตรงกันว่ากระทรวงศึกษาธิการ ควรจัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมให้กว้างขวางและมากยิ่งขึ้น

ง. ปัญหาของผู้บริหารและครูสังคมศึกษา ปรากฏว่าทั้งผู้บริหารและครูสังคมศึกษามีปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนี้คือ

1. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร จำนวนชั่วโมงและรายละเอียดเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมีน้อยเกินไป แต่มีวิชาที่ต้องสอนซ่อมเสริมหลายวิชา ทางหน่วยงานระดับสูงไม่ค่อยจัดอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมให้แก่ผู้บริหารและครูที่สอนซ่อมเสริม เอกสารและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมไม่ค่อยมีการเผยแพร่ไปยังโรงเรียนที่อยู่ห่างไกล ทำให้ครูสังคมศึกษาและผู้บริหารขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมที่พอ

2. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหาร ผู้บริหารส่วนมากยังมีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมน้อย ทำให้ไม่เห็นความสำคัญและขาดการสนับสนุนเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริม โดยเฉพาะวิชาสังคมศึกษา เช่น การสนับสนุนครูผู้สอนซ่อมเสริมให้เข้ารับการอบรมสัมมนา การสนับสนุนค่านงบประมาณในการสอนซ่อมเสริม นอกจากนี้ผู้บริหารจัดชั่วโมงสอนซ่อมเสริมไม่เหมาะสมและขาดการติดตามผลการสอนซ่อมเสริมอย่างจริงจัง

3. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับครูผู้สอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ครูผู้สอนซ่อมเสริมยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมอย่างแท้จริง เพราะขาดการอบรมหรืออบรมเพียงระยะสั้น ทำให้ครูผู้สอนไม่เห็นความสำคัญและไม่ค่อยกระตือรือร้นในการสอน ขาดการเสียสละในการสอนซ่อมเสริม ผู้บริหารไม่ค่อยสนับสนุน

ให้ครูผู้สอนซ่อมเสริมเข้ารับการอบรม ทำให้ครูผู้สอนขาดกำลังใจ นอกจากนี้ครูผู้สอนซ่อมเสริมมีชั่วโมงสอนมากและมีหน้าที่พิเศษนอกเหนือจากการสอนตามปกติ จึงไม่มีเวลาในการวางแผนการสอนซ่อมเสริม และจำนวนครูที่ทำการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษามีไม่เพียงพอ

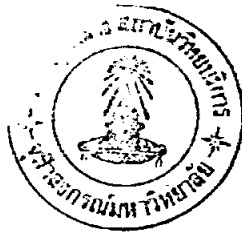
4. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนที่เรียนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา นักเรียนไม่เห็นความสำคัญของการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ขาดความสนใจและขาดความกระตือรือร้นในการเรียนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา และมีนักเรียนจำนวนมากที่ต้องเรียนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา แต่นักเรียนแต่ละคนไม่ผ่านจุดประสงค์ในข้อที่แตกต่างกันออกไป ทำให้เกิดปัญหาในการแบ่งกลุ่มนักเรียนในการเรียนซ่อมเสริม

5. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ครูผู้สอนซ่อมเสริมไม่ค่อยมีการวางแผนการสอนล่วงหน้า และขาดการวางแผนรวมกัน เนื่องจากไม่ค่อยมีเวลา ขาดการศึกษา ขอบกพร่องหรือจุดอ่อนของนักเรียนอย่างจริงจัง และอย่างทั่วถึง ขาดความอิสระในการวางแผนการสอนซ่อมเสริม

6. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา

6.1. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเทคนิควิธีสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา
ขาดเทคนิคการสอนที่เหมาะสม ซึ่งจะสร้างความสนใจของนักเรียน ขาดความรู้เกี่ยวกับวิธีสอนแบบใหม่ ๆ ที่แตกต่างไปจากการสอนตามปกติที่เหมาะสมในการสอนซ่อมเสริม ขาดความสามารถในการศึกษาปัญหาทางการเรียนของนักเรียน มีประสบการณ์ในการสอนซ่อมเสริมน้อย และมักเน้นการให้ความช่วยเหลือเฉพาะนักเรียนที่เรียนอ่อนเท่านั้น มักสอนไม่ค่อยทันกับเวลาที่มีอยู่อีกทั้งขาดเครื่องมือที่จะช่วยลดภาระของผู้สอนได้บ้าง เช่น แบบเรียนสำเร็จรูป หรือแบบเรียนโปรแกรม เป็นต้น

6.2. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสื่อการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา
 สื่อการเรียนการสอนมีน้อย ที่มีอยู่ก็ไม่เหมาะสมในการสอนซ่อมเสริม ครูผู้สอนจึงไม่ค่อย

มีการใช้สื่อการเรียนการสอนในการสอนซ่อมเสริมโรงเรียนที่ขาดงบประมาณที่จะซื้อหรือจัดหาสื่อการเรียนการสอน ครูผู้สอนไม่ค่อยมีเวลาในการทำสื่อการเรียนเพิ่มเติม ไม่ได้รับความสะดวกในการยืมและไมทราบแหล่งที่จะยืมสื่อการเรียนการสอนด้วย

6.3. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนซ่อมเสริมน้อย เพราะไม่ค่อยมีกิจกรรมในการเรียนการสอนซ่อมเสริมมากนัก เนื่องจากเวลาในการเรียนการสอนซ่อมเสริมมีน้อย ครูผู้สอนไม่ทราบว่าจะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนซ่อมเสริมอย่างไร ขาดความร่วมมือจากผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง มักใช้การสอนแบบบรรยายเป็นหลัก จึงทำให้นักเรียนไม่ค่อยสนใจในการเรียนการสอนซ่อมเสริม

7. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการวัดผลในการเรียนการสอนซ่อมเสริม ขาดเครื่องมือในการวัดผลที่มีประสิทธิภาพ มักใช้การทดสอบโดยข้อทดสอบเพียงอย่างเดียว ครูผู้สอนขาดความตั้งใจจริงในการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนซ่อมเสริมอย่างจริงจัง จึงมักให้นักเรียนผ่านการเรียนซ่อมเสริมทั้งหมด

8. ปัญหาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา บุคคลากรหลาย ๆ ฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนซ่อมเสริมยังขาดความร่วมมืออย่างจริงจัง และขาดการสนับสนุน อาคารสถานที่ในการสอนซ่อมเสริมไม่เพียงพอ แหล่งคนกว่าขอมูลต่าง ๆ มีน้อย

จ. ข้อเสนอแนะของผู้บริหารและครูสังคมศึกษา ผู้บริหารและครูสังคมศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นไว้ดังนี้คือ

1. ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ควรเพิ่มชั่วโมงสอนซ่อมเสริมในหลักสูตรในมากขึ้น มีการทำแบบเรียนสำเร็จรูป เพื่อการสอนซ่อมเสริมโดยเฉพาะ

และมีการจัดทำคู่มือครูในการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาด้วยเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการสอนซ่อมเสริม หน่วยงานระดับสูงที่เกี่ยวข้อง ควรจัดให้มีการอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมให้กับทางโรงเรียนอย่างทั่วถึง และควรจัดหาหนังสือ เอกสาร ตลอดจนข้อมูลการวิจัยใหม่ ๆ ที่เกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริม ให้เผยแพร่ไปยังโรงเรียนต่าง ๆ อย่างทั่วถึง เพื่อให้ผู้บริหารและครูได้ศึกษาค้นคว้ามากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหาร ประชาสัมพันธ์หรือสัมมนาให้ผู้บริหารเห็นความสำคัญและเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนการสอนซ่อมเสริมมากขึ้น สนับสนุนให้มีการจัดสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาอย่างจริงจังและเป็นกิจลักษณะ มีการกำหนดเวลาในการสอนซ่อมเสริมวิชาต่าง ๆ ให้ตายตัวเพื่อสะดวกในการดำเนินการสอนซ่อมเสริม ให้มีการจัดสอนซ่อมเสริมในทุกวิชา ไม่ควรสอนซ่อมเสริมในคาบสุดท้ายของการเรียนและไม่เอาเวลาในการสอนซ่อมเสริมไปทำกิจกรรมอย่างอื่น ให้มีการประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับหลักการและวิธีการที่จะจัดสอนซ่อมเสริมให้มีประสิทธิภาพระหว่างผู้บริหารและครูที่สอนซ่อมเสริมในโรงเรียน และมีการติดตามผลการเรียนการสอนซ่อมเสริมอยู่เสมอ ควรสนับสนุนให้ครูที่สอนซ่อมเสริมเข้ารับการศึกษาอบรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนซ่อมเสริม

3. ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับครูสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา จัดอบรมหรือสัมมนาครูสอนซ่อมเสริม ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนซ่อมเสริมอย่างสม่ำเสมอและทั่วถึง มีการประชุมชี้แจงให้เห็นความสำคัญของการสอนซ่อมเสริมเพื่อให้มีความกระตือรือร้นและมีความเสียสละต่อการสอนซ่อมเสริมมากขึ้น ควรให้ครูทุกคนได้มีส่วนร่วมในการจัดสอนซ่อมเสริม โดยให้ครูที่ถนัดเฉพาะเนื้อหาการสอนซ่อมเสริมเปลี่ยนกันไป โดยมีการพบปะกันอยู่เสมอ เพื่อรับทราบความเป็นไปของนักเรียนอยู่ตลอดเวลา เพิ่มจำนวนครูสอนซ่อมเสริมให้เพียงพอ มีการพิจารณาความดีความชอบให้แก่ครูที่สอนซ่อมเสริม จัดจำนวนคาบและมอบหมายงานที่นอกเหนือจากการสอนแก่ครูที่สอนซ่อมเสริมให้น้อยลง มีการจัดทำคู่มือให้กับครูที่สอนซ่อมเสริม มีเอกสารและข้อมูล

เกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมให้กับครูผู้สอนซ่อมเสริมได้ศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ

4. ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนที่เรียนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา

ควรชี้แจงให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการเรียนซ่อมเสริม พยายามใช้เทคนิควิธีสอน และอุปกรณ์ประกอบการสอน เพื่อยั่วยุให้นักเรียนเกิดความสนใจที่จะเรียนซ่อมเสริม เมื่อมีนักเรียนที่ต้องเรียนซ่อมเสริมจำนวนมาก ควรแยกนักเรียนออกเป็นกลุ่มตามความเหมาะสม แล้วใช้บทเรียนสำเร็จรูปหรือบทเรียนโปรแกรมช่วยในการสอนเพื่อลดภาระของครูผู้สอน ให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้นโดยมีการจัดหาเอกสารและข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับบทเรียนให้นักเรียนค้นคว้าอย่างเพียงพอ ควรจัดให้นักเรียนที่เรียนเก่ง ช่วยสอนซ่อมเสริมนักเรียนที่เรียนอ่อน

5. ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา

ควรสร้างความพร้อมให้เกิดขึ้นในตัวของนักเรียนก่อน เพื่อมิให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียน มีการวางแผนการสอนซ่อมเสริมระยะยาว มีการสำรวจปัญหาและความต้องการของนักเรียนก่อนที่จะสอนซ่อมเสริม มีการชี้แจงให้นักเรียนมีทัศนคติและภาพพจน์ที่ดีต่อการเรียนซ่อมเสริม มีการเตรียมอุปกรณ์ แบบฝึกหัด ตลอดจนแบบเรียนสำเร็จรูป ในแต่ละเนื้อหาให้พร้อม ซึ่งจะตองให้ครูผู้สอนได้มีเวลาเตรียมการสอนซ่อมเสริมด้วย ควรจัดสอนโดยแยกกลุ่มนักเรียนตามความเหมาะสมเพื่อจะทำการสอนได้ตรงเป้าหมาย และเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนมากที่สุดโดยขึ้นอยู่กับความสนใจและปัญหาของนักเรียน จัดบทเรียนที่จะสอนแต่ละครั้งให้เหมาะสมกับผู้เรียน

6. ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา

6.1. ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับเทคนิควิธีสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ควรมีการเปลี่ยนแปลงวิธีสอนและพยายามสร้างบรรยากาศของการเรียนซ่อมเสริมให้แตกต่างไปจากการสอนตามปกติ มีการเตรียมตัวครูผู้สอนและนักเรียนให้พร้อมก่อน การเรียนการสอนซ่อมเสริม พยายามช่วยส่งเสริมนักเรียนที่เรียนดีอยู่แล้วให้มีการ

พัฒนายิ่งขึ้นควบคู่ไปกับการช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนอ่อน มีการสร้างแบบเรียนสำเร็จรูป หรือแบบเรียนโปรแกรมสำหรับการสอนซ่อมเสริม ซ่อมเสริมเฉพาะเรื่องที่เป็นปัญหาเท่านั้น ในการสอนต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและเน้นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม มีการศึกษาวิธีการสอนซ่อมเสริมที่เหมาะสมและมีการติดตามผลการเรียนการสอนซ่อมเสริม มีการบันทึกผลการเรียนและเวลาเข้าเรียนของนักเรียน มีการเชิญวิทยากรที่ชำนาญในบางเรื่องมาสอน และมีการศึกษานอกสถานที่ ควรจัดสอนซ่อมเสริมให้ตรงจุดบกพร่องของนักเรียน

6.2. ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการเลือกการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา จัดหาเงินหรืองบประมาณในการซื้อสื่อการเรียนการสอนให้มากขึ้น มีการอบรมให้ความรู้และแนะนำเกี่ยวกับวิธีสร้างและใช้สื่อการเรียนการสอนแก่ครูผู้สอน จัดบริการค่านสื่อการเรียนการสอนให้เพียงพอและสะดวกต่อการยืมการใช้ ควรจัดให้มีฝ่ายผลิตอุปกรณ์และเอกสารสำหรับใช้ในการสอนซ่อมเสริม และพยายามใช้สื่อการเรียนในการสอนซ่อมเสริมให้มากขึ้น เพื่อให้นักเรียนสนใจในการเรียนซ่อมเสริม

6.3. ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ควรจัดคู่มือครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการสอนของครู จัดอบรมหรือสัมมนาครูผู้สอนซ่อมเสริม เพื่อหาทางแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามารถของนักเรียนและให้นักเรียนได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกันในการเรียนการสอนซ่อมเสริม และเพิ่มชั่วโมงสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาให้มากขึ้น ให้นักเรียนมีโอกาสค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองให้มากขึ้น

7. ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการวัดผลและประเมินผลในการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ควรจัดอบรมครูผู้สอนเกี่ยวกับการวัดผลการเรียนการสอนซ่อมเสริม ควรมีการกำหนดการทดสอบเพื่อประเมินผลการเรียนของนักเรียนไว้ในแผนการสอนซ่อมเสริม มีการประชุมจัดทำข้อสอบมาตรฐานเพื่อใช้ในการวัดผลการเรียนการสอนซ่อมเสริมโดยเฉพาะ มีการใช้การวัดผลหลาย ๆ แบบนอกเหนือไปจากการใช้

ข้อทดสอบ และควรมีการทดสอบย่อยทุกระยะหลังจากการสอนบทหนึ่ง ๆ แล้ว และควรมีการเน้นให้ครูผู้สอนเห็นความสำคัญของการวัดผลและมีการวัดผลอย่างจริงจังและสม่ำเสมอด้วย

8. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้บุคคลากรทุก ๆ ฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสอนซ่อมเสริมให้มีความรู้ ความเข้าใจต่อการจัดการเรียนการสอนซ่อมเสริม เพื่อจะได้ให้ความร่วมมือและสนับสนุนมากขึ้น ครูผู้สอนควรมีการร่วมมือกัน เพื่อวางแผนและแก้ปัญหาการเรียนของนักเรียน ควรจัดให้มีห้องสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาโดยเฉพาะ และมีการประชุมผู้ปกครองนักเรียนเพื่อให้ความร่วมมือต่อการจัดการเรียนการสอนซ่อมเสริมของโรงเรียนมากขึ้น และควรจัดการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาให้ต่อเนื่องกันอย่างสม่ำเสมอและเหมาะสม

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการวิจัยเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตการศึกษา 8 ปรากฏว่าผู้บริหารและครูสังคมศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ได้ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากทั้งผู้บริหารและครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า และศึกษาเน้นหนักทางด้านวิชาสังคมศึกษา ดังผลการวิจัยที่เกี่ยวกับสถานภาพของผู้บริหารและครูสังคมศึกษาที่ปรากฏในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งจากการวิจัยยังพบว่าผู้บริหารที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษา และผู้เชี่ยวชาญวิชาการศึกษา ซึ่งทำหน้าที่ทางด้านการเรียนการสอนโดยตรง นอกจากนี้ผู้บริหารถึงร้อยละ 63.89 ยังทำหน้าที่สอนนอกเหนือจากการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งอีกด้วย ผู้บริหารจึงเป็นผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาไม่แตกต่างไปจากครูสังคมศึกษาเท่าใดนัก ดังนั้นการมองเห็นถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาของผู้บริหารและครูสังคมศึกษาจึงไม่แตกต่างกัน ถึงแม้ผลการวิจัยจะพบว่า

ผู้บริหารและครูสังกัดศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมากในด้านประสบการณ์ในการทำงาน คือผู้บริหารส่วนใหญ่จะมีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 20 ปีขึ้นไป แต่ครูสังกัดศึกษาส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานระหว่าง 4-5 ปีเท่านั้น ก็ไม่ได้เป็นสาเหตุสำคัญที่จะทำให้ความนึกเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาของทั้งกลุ่มแตกต่างกันอย่างมาก ทั้งนี้เพราะการสอนซ่อมเสริมเพียงจะมีการกำหนดให้จัดการเรียนการสอนขึ้นในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับพุทธศักราช 2521 นี้เอง ดังนั้นการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาจึงเป็นเรื่องที่ใหม่สำหรับผู้บริหารและครูสังกัดศึกษาเช่นเดียวกัน จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้บริหารและครูสังกัดศึกษามีความนึกเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปรากฏสุวรรณ อิศโร (2524 : 112) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความนึกเห็นของบริหารกับครูสังกัดศึกษาในเรื่องการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ที่พบว่าผู้บริหารและครูสังกัดศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นในเรื่องหลักสูตรสังคมศึกษา ฉบับพุทธศักราช 2521 จุดมุ่งหมายของวิชาสังคมศึกษา กระบวนการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา การใช้อุปกรณ์การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาไม่แตกต่างกัน

ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่าผู้บริหารและครูสังกัดศึกษาส่วนใหญ่ ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมจากตำราและเอกสารด้วยตนเอง โดยมีผู้ที่เคยเข้ารับการศึกษาศึกษาจากสถาบันการศึกษาและเข้ารับการอบรมในเรื่องดังกล่าวนี้้น้อยมาก จึงอาจทำให้ผู้บริหารและครูสังกัดศึกษาไม่เข้าใจเกี่ยวกับการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาอย่างแท้จริง ถึงแม้ว่าผู้บริหารและครูสังกัดศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าตนเองพอเข้าใจเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมและสามารถจัดทำได้ก็ตาม ทั้งนี้เพราะผู้บริหารและครูสังกัดศึกษาส่วนใหญ่นอกจากจะมีงานในหน้าที่และมีชั่วโมงสอนในแต่ละสัปดาห์ค่อนข้างมากแล้วยังมีหน้าที่พิเศษนอกเหนือออกไปอีกด้วย ดังนั้นผู้บริหารและครูสังกัดศึกษาอาจไม่มีเวลายากพอที่จะเตรียมการด้าน การจัดการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาได้อย่างเต็มที่ จึงต้องประสบกับปัญหาในการจัดการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาดังกล่าว

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมของ
ผู้บริหารและครูสังคมศึกษาที่มีอยู่ โดยพิจารณาจากผลการวิจัยและจากการที่ผู้วิจัยได้ไป
สนทนากลุ่มกับผู้บริหารและครูสังคมศึกษาบางท่าน เพื่อนำข้อมูลมาสร้างแบบสอบถามนั้น
พบว่า ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมมากกว่าครูสังคมศึกษา
ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารมีโอกาสศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวด้วยตนเองจาก
เอกสาร ตำรา และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ : ที่กระทรวง กรม หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทาง
ด้านการศึกษาได้จัดส่งไปให้แก่ทางโรงเรียนได้มากกว่าครูสังคมศึกษา เพราะเอกสาร
ตำรา และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เหล่านั้นมีจำนวนไม่มากพอที่จะให้ครูในโรงเรียนได้ศึกษา
ค้นคว้ากันอย่างทั่วถึง นอกจากผู้บริหารของโรงเรียนเท่านั้น ด้วยเหตุนี้เองจึงอาจทำให้
ผู้บริหารและครูสังคมศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชา
สังคมศึกษาแตกต่างกันออกไปบ้างในบางเรื่อง ข้อสรุปดังกล่าวนี้ขัดแย้งกับผลการวิจัย
ของวัฒนา ลวงสี (2523 : 37) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการจัดสอนซ่อมเสริมในโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดคนหนองรี ที่พบว่า ครูมีความรู้และความเข้าใจ
เกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมมากกว่าครูใหญ่ ซึ่งเป็นผู้บริหาร

ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากครูใหญ่ไม่ได้ศึกษาจากสถาบันการศึกษาจากสถาบัน
การศึกษาที่ผลิตครูทั้งหมด ส่วนใหญ่ใช้การสอบเทียบวุฒิทางครู คือสอบชุด พ.กศ. และ
พ.ม. ฯลฯ แต่ผู้บริหารในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ต้องผ่านการศึกษามาจาก
สถาบันการศึกษา ไม่ได้อาศัยการสอบเทียบวุฒิเหมือนกับผู้บริหารในระดับประถมศึกษา จึง
ทำให้พื้นความรู้ไม่แตกต่างไปจากครูสังคมศึกษาที่ทำการสอนในโรงเรียน ดังที่ปรากฏใน
ผลการวิจัย แต่เนื่องจากลักษณะในการปฏิบัติงานของผู้บริหารแตกต่างจากงานในหน้าที่
ของครูสังคมศึกษาที่เป็นผู้สอน คือผู้บริหารมีหน้าที่ทางด้านบริหารโดยรับนโยบายจาก
กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อดำเนินงานในด้านการนำเอาหลักสูตรมัธยมศึกษาไปใช้ใน
โรงเรียนให้บังเกิดผลตามความมุ่งหมายมากที่สุด ประกอบกับผู้บริหารมีโอกาสศึกษาค้น
คว้าเกี่ยวกับเรื่องการสอนซ่อมเสริมมากกว่าครูสังคมศึกษาดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จึง
ทำให้ผู้บริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริม

วิชาสังคมศึกษามากกว่าครูสังคมศึกษา

อย่างไรก็ตาม การที่ผู้บริหารและครูสังคมศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมแตกต่างกัน บอมนเป็นอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนซ่อมเสริมในโรงเรียนได้ เพราะการสอนซ่อมเสริมเป็นการสอนที่นอกเหนือไปจากการสอนตามแผนการสอนปกติ เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องทางการเรียนของนักเรียน (กรมวิชาการ, 2521 : 141) ซึ่งโรงเรียนต้องรับผิดชอบในการดำเนินการเรียนการสอนโดยตรง ดังนั้นผู้บริหารซึ่งเป็นหัวหน้าสถานศึกษาจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมเป็นอย่างดี เพราะผู้บริหารเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน จึงเป็นแนวคิดว่าสถาบันการศึกษาที่ผลิตครูไม่ว่าในระดับมหาวิทยาลัย เช่น คณะครุศาสตร์ หรือคณะศึกษาศาสตร์ รวมทั้งในระดับวิทยาลัย เช่น วิทยาลัยครูต่าง ๆ ควรเน้นการศึกษาเรื่องการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนซึ่งเรียนอยู่ในชั้นเรียนปกติ ไม่ใช่จัดเป็นวิชาเลือก เพราะนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนมักจะมีอยู่ในชั้นเรียนปกติ โดยทั่วไป (เกรียง เอี่ยมสกุล, 2511 : 226) ส่วนผู้บริหารนั้นควรจะได้รับการอบรมเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดี จะได้เป็นผู้แนะนำให้คำปรึกษาแก่ครูผู้สอนในการจัดสอนซ่อมเสริมได้ รวมทั้งทางกระทรวง กรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ควรมีการเผยแพร่เอกสาร ตำราและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสอนซ่อมเสริมให้แก่โรงเรียนอย่างทั่วถึง เพื่อให้ครูผู้สอนได้มีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองจากเอกสาร ตำราและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เหล่านั้นให้มากขึ้น นอกเหนือไปจากการได้รับการอบรมเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมอย่างสม่ำเสมอ

สำหรับครูสังคมศึกษาที่สอนซ่อมเสริมวิชาดังกล่าวในโรงเรียน ก็ต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมเช่นเดียวกับผู้บริหาร เพราะครูสังคมศึกษาเป็นผู้ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาดังกล่าวโดยตรง ถ้าขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมในวิชาดังกล่าว หรือเข้าใจอย่างไม่แท้จริงแล้วก็จะทำให้การสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาไม่เป็นไปตามจุดประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตร จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารและครูสังคมศึกษาต้องมี

ความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวอย่างแท้จริงทั้งสองฝ่าย

2. สำหรับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรนั้น จากการศึกษาปัญหาในด้านนี้พบว่าโดยทั่วไป ผู้บริหารและครูสังคัมศึกษามองปัญหาในด้านนี้ไม่แตกต่างกันมากนัก มีเพียงเรื่องเดียวเท่านั้นคือเรื่องความมุ่งหมายของการสอนซ่อมเสริมตามหลักสูตรวิชาสังคัมศึกษา ซึ่งผู้บริหารเห็นว่าเป็นปัญหาน้อย แต่ครูสังคัมศึกษาเห็นว่าเป็นปัญหาปานกลาง การที่ทั้ง 2 กลุ่มมองปัญหาดังกล่าวแตกต่างกันอาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่ทางด้านการบริหารและรับเอานโยบายโดยตรงจากกระทรวง มาดำเนินการบริหารตามหลักสูตร ภายในโรงเรียนของตน จึงมองเห็นปัญหาในด้านนี้ได้ชัดเจนกว่าครูสังคัมศึกษา ซึ่งเป็นเพียงผู้รับนโยบายจากผู้บริหารมาปฏิบัติอีกทีหนึ่ง จึงทำให้ผู้บริหารและครูสังคัมศึกษามองปัญหาในด้านนี้แตกต่างกันออกไปบ้าง ซึ่งถ้าผู้บริหารและครูสังคัมศึกษา มีความเข้าใจในเรื่องหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการสอนซ่อมเสริมตรงกันแล้ว ก็จะทำให้ผู้บริหารและครูสังคัมศึกษาสามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนซ่อมเสริมให้เป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้แล้วนั้นอย่างถูกต้อง และปัญหาต่าง ๆ ซึ่งเกิดจากความขัดแย้งหรือเกิดจากความเข้าใจที่ไม่ตรงกันทางด้านหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสอนซ่อมเสริม ระหว่างผู้บริหารและครูสังคัมศึกษาก็จะไม่เกิดขึ้นด้วย ดังนั้นผู้บริหารและครูสังคัมศึกษาจึงควรที่จะมีการประชุมปรึกษาหารือกันอยู่เสมอ เพื่อทำความเข้าใจให้ตรงกันเกี่ยวกับการนำหลักสูตรใหม่มาใช้ และมีความร่วมมือกันในการทำงานให้มากขึ้น เพื่อจะได้ช่วยกันขจัดปัญหาที่มีอยู่นี้ให้หมดไป

3. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารต่อการจัดการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคัมศึกษา จากการศึกษาปัญหาในด้านนี้พบว่าผู้บริหารและครูสังคัมศึกษามีปัญหาแตกต่างกันในบางเรื่อง กล่าวคือ เรื่องการสนับสนุนให้ครูสังคัมศึกษาได้รับความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคัมศึกษา การจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคัมศึกษา และการจัดชั่วโมงการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคัมศึกษา การที่ผู้บริหารและครูสังคัมศึกษามองปัญหาแตกต่างกัน อาจเนื่องมาจากผู้บริหารไม่เห็น

ความสำคัญของการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะการ
 สอนซ่อมเสริมเป็นเรื่องใหม่ ที่เพิ่งกำหนดให้มีการเรียนการสอนขึ้นตามหลักสูตรพุทธศั-
 คักราช 2521 เป็นต้นมา ผู้บริหารส่วนใหญ่จึงไม่ค่อยเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ตลอดจน
 กระบวนการเรียนการสอนซ่อมเสริมมากนัก เพราะผู้บริหารส่วนใหญ่ไม่ได้รับการอบรม
 หรือมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวอย่างค้ำพอมาก่อน ดังจะเห็นได้จากผลการวิจัยที่พบ
 ว่า มีผู้บริหารเพียงร้อยละ 10.18 เท่านั้น ที่เคยศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการสอนซ่อมเสริม
 ในสถาบันการศึกษา และมีเพียงร้อยละ 17.59 ที่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการ
 สอนซ่อมเสริมมาก่อน จึงทำให้ผู้บริหารไม่ค่อยให้การสนับสนุนเกี่ยวกับการจัดการเรียน
 การสอนซ่อมเสริมเท่าที่ควร โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคม
 ศึกษา ผู้บริหารยังไม่เห็นถึงความสำคัญของวิชานี้ว่าเท่าเทียมกับวิชาอื่น ๆ เช่น
 คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ หรือภาษาอังกฤษ เป็นต้น ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารเข้าใจ
 ว่าวิชาสังคมศึกษาเน้นทักษะทางด้านความจำเพียงด้านเดียว ซึ่งไม่จำเป็นต้องให้มี
 การสอนซ่อมเสริมก็ได้ เพราะเห็นว่าถ้าให้นักเรียนไปอ่านมาเองก็มีผลเท่ากัน แต่ความ
 เป็นจริงนั้นวิชาสังคมศึกษา เป็นวิชาที่ต้องมีการพัฒนาทั้งความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ
 และทักษะต่าง ๆ ควบคู่กันไป ทักษะในวิชาสังคมศึกษา จะมีลักษณะเป็นความสามารถ
 ทางสติปัญญาและความสามารถในการใช้กระบวนการทางสมองเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นทักษะ
 ในวิชาสังคมศึกษาจึงเป็นทักษะที่ซับซ้อนและประกอบด้วยทักษะย่อยหลายทักษะผสมผสาน
 กัน ซึ่งทักษะเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยการฝึกหัดบ่อยครั้งจึงจะทำให้เกิดความชำนาญ
 (practice makes perfect) การพัฒนาทักษะจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของ
 โปรแกรมสังคมศึกษาทุกระดับ ทักษะเป็นเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้และการกระทำ
 กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของสังคมศึกษาเพื่อชีวิต ซึ่งเป็นความ
 สำคัญของการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและการแสวงหาความรู้อย่างไม่หยุดยั้ง
 (พิบูลศรี วาสนสมสิทธิ์, 2521 : 1 - 3) ดังนั้นเมื่อนักเรียนที่ไม่ผ่านในทักษะใด
 ก็ต้องมีการสอนซ่อมเสริมขึ้นเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของนักเรียน ในทักษะนั้น ๆ ให้ดีขึ้น

การเขียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาจึงมีความสำคัญเท่าเทียมกับการเขียนการสอนซ่อมเสริมในวิชาอื่น ๆ เช่นกัน ด้วยเหตุดังกล่าวครูสังคมศึกษาจึงมองเห็นว่าผู้บริหารมีส่วนอย่างมากที่ทำให้การเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมีปัญหาเกิดขึ้น แต่ผู้บริหารส่วนใหญ่มักจะมองข้ามปัญหาที่ตนเป็นสาเหตุให้เกิดขึ้น จึงทำให้ผู้บริหารและครูสังคมศึกษาให้ความเห็นเกี่ยวกับปัญหาในค่านี้นี้แตกต่างกัน ดังผลการวิจัยที่ปรากฏแล้วนั้น ผู้บริหารจึงเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการดำเนินการเขียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาให้ประสบผลสำเร็จในส่วนหนึ่ง นอกเหนือไปจากครูสังคมศึกษาที่เป็นผู้สอนซ่อมเสริมในวิชาดังกล่าวด้วย เพราะลำพังครูสังคมศึกษาเองจะดำเนินการจัดการเรียนการสอนซ่อมเสริมในวิชาดังกล่าวอย่างไรก็ตาม ย่อมไม่ทำให้การเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาประสบผลสำเร็จไปได้ ถ้าหากขาดการสนับสนุนและช่วยเหลือจากผู้บริหารอย่างจริงจัง ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาอย่างแท้จริง ดังที่โกลด์แฮมเมอร์ (Goldhammer, 1967 : 40) ได้กล่าวไว้ว่า คุณภาพของการศึกษาขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้บริหาร ผู้บริหารต้องมีความสามารถกระตุ้นให้ครูร่วมงาน ใช้ความสามารถทำงานอย่างเต็มที่ ซึ่งจากการวิจัยครั้งนี้พบว่า ผู้บริหารขาดความสนใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ขาดการสนับสนุนให้ครูผู้สอนเข้ารับการอบรม ขาดการสนับสนุนทางด้านการจัดชั่วโมงสอนซ่อมเสริมในวิชาดังกล่าวด้วย

การที่จะทำให้ผู้บริหารเข้าใจในนโยบาย วัตถุประสงค์ หลักการ ตลอดจนกระบวนการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษานั้น กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดให้ผู้บริหารโรงเรียนโดยเฉพาะโรงเรียนที่อยู่ในส่วนภูมิภาคได้เข้ารับการอบรมด้วยตนเอง ก็จะทำให้ผู้บริหารเข้าใจและเห็นความสำคัญ รวมทั้งมีหลักการในการจัดการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาได้ดียิ่งขึ้น

4. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับครูผู้สอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา จากการศึกษาปัญหาในค่านี้นี้พบว่าผู้บริหารและครูสังคมศึกษามองปัญหาในค่านี้นี้ไม่แตกต่างกันมากนัก

อาจเนื่องมาจากผู้บริหารส่วนใหญ่ทำหน้าที่ทางด้านการสอนโดยเฉพาะในวิชาสังคมศึกษาควายนกัน ดังผลของการวิจัย จึงทำให้ทั้ง 2 กลุ่มมองปัญหาไม่แตกต่างกัน มีเพียงบางเรื่องที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน คือ เรื่องความสามารถในการเสริมกำลังใจแก่นักเรียนที่เรียนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา และความกระตือรือร้นในการเข้ารับการศึกษ้อบรม เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว โดยผู้บริหารเห็นว่า เป็นปัญหาในระดับน้อย ส่วนครูสังคมศึกษาเห็นว่า เป็นปัญหาในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูสังคมศึกษามีชั่วโมงสอนและมืงานในหน้าที่อื่น ๆ มากเกินไป จนไม่มีเวลาว่างในการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมเพิ่มเติม จึงหวังที่จะได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวนี้บ้าง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของทักษะ ศุภชัย คัย (2524 : 86) ที่ศึกษาปัญหาการสอนซ่อมเสริมวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเขตการศึกษา 2 ในเรื่องปัญหาที่เกี่ยวกับตัวครู ซึ่งพบว่าครูมีชั่วโมงสอนมาก ครูมีหน้าที่รับผิดชอบนอกเหนือจากการสอน ครูไม่ได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริม ครูขาดความรู้และประสบการณ์ในการสอนซ่อมเสริม และจำนวนครูที่ทำการสอนซ่อมเสริมวิชาภาษาไทยไม่เพียงพอ ส่วนผู้บริหารซึ่งมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมมากกว่าครูสังคมศึกษา ดังอภิปรายไว้แล้วข้างต้น จึงเห็นว่าเรื่องดังกล่าวไม่เป็นปัญหามากนัก และเห็นว่าความกระตือรือร้นในการเข้ารับการศึกษ้อบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมของครูผู้สอนเป็นปัญหาในระดับน้อยกว่าที่ครูสังคมศึกษามองเห็น ดังนั้นครูสังคมศึกษาจึงประสบกับปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวดังผลการวิจัยที่ปรากฏออกมา ส่วนเรื่องการใช้เทคนิควิธีสอนให้เหมาะสมกับนักเรียน ความสามารถของครูผู้สอนในการสร้างข้อทดสอบ การติดตามผลการเรียนการสอนซ่อมเสริมทัศนคติและความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอน ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมของครูผู้สอน รวมทั้งจำนวนชั่วโมงสอนของครูผู้สอนซ่อมเสริม ผู้บริหารและครูสังคมศึกษามีความเห็นตรงกันว่าเป็นปัญหาในระดับปานกลาง อาจเนื่องมาจากทั้งผู้บริหารและครูสังคมศึกษาขาดความรู้และ

ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมอย่างแท้จริง ดังที่ได้อภิปรายไปแล้ว ประกอบกับไม่เคยได้รับการศึกษาเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมมาโดยตรง จึงคิดว่าตนเองไม่มีความสามารถที่จะสอน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิล โบว์เสวีวงศ์ (2522 : 73) ที่พบว่าผู้บริหารและครูผู้สอนมีปัญหาเรื่องความสามารถในการเลือกใช้วิธีสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาในระดับมาก และสอดคล้องกับผลการวิจัยของวัฒนา ดวงสี (2523 : 90) ที่พบว่า ในเรื่องจำนวนชั่วโมงสอนของครูและจำนวนนักเรียนที่ครูสอนนั้นเป็นปัญหาในการเรียนการสอนซ่อมเสริมเช่นกัน โดยที่ผู้บริหารเห็นว่า เป็นปัญหามากกลางและครูเห็นว่า เป็นปัญหามาก

ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าผู้ที่เกี่ยวข้องกับทางการศึกษาควรสนับสนุนให้ครูผู้สอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ได้รับความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับเทคนิควิธีสอนซ่อมเสริม โดยจัดให้มีการอบรม คอยให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา หรือวิธีการอื่นใดตามที่เห็นสมควร เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการของแมคคัลลิสเตอร์ (McCallister , 1936 : 278) ที่กล่าวไว้ว่า คนที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้สอนซ่อมเสริมจะต้องเป็นผู้ที่ได้ฝึกฝนมาเฉพาะสำหรับการสอนซ่อมเสริมหรือจะต้องเป็นผู้ที่ใฝ่ใจศึกษาวิธีการในค่านนี้ ถ้าหากครูผู้สอนซ่อมเสริมไม่ได้รับการฝึกมาโดยเฉพาะ ก็จะต้องมีเวลามากพอที่จะได้อ่านหรือค้นคว้าทดลองจนต้องทดลองกลวิธีต่าง ๆ ในกระบวนการสอนซ่อมเสริม เพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวอย่างแท้จริง ซึ่งจะช่วยให้การสอนซ่อมเสริมในวิชาดังกล่าว บรรลุผลตามที่ได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้

5. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนที่เรียนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา จากการศึกษานี้พบปัญหาในค่านนี้พบว่า ผู้บริหารและครูสังคมศึกษามีความเห็นไม่แตกต่างกันในปัญหาทางค่านนี้มากนัก ทั้งผู้บริหารและครูสังคมศึกษาเห็นว่านักเรียนไม่ค่อยให้ความสนใจต่อการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาเนื่องจากไม่เห็นความสำคัญของการเรียนการสอนดังกล่าว จึงทำให้นักเรียนขาดความกระตือรือร้นในการเรียนซ่อมเสริม ซึ่งตรงกับผลการวิจัยของเสถียร เอกอุ้น (2524 : 83) ที่ศึกษาปัญหาการสอนซ่อมเสริม

วิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสาธิต สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และ การวิจัยของวิชา ล้วงลึก (2523 : 91) ที่พบว่า ปัญหาทางค่านักเรียนที่ก่อให้เกิด ปัญหาในการสอนซ่อมเสริมคือนักเรียนไม่เห็นความสำคัญของการเรียน นักเรียนไม่มี เวลาสำหรับเรียนซ่อมเสริม และนักเรียนขาดความกระตือรือร้นในการเรียนซ่อมเสริม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมอย่างแท้จริง จึงทำให้การจัดการเรียนการสอนซ่อมเสริมไม่เป็นที่น่าสนใจแก่นักเรียน นักเรียน จึงเกิดความเบื่อหน่าย และไม่สนใจที่จะเรียนต่อไปอีก ประกอบกับนักเรียนที่เรียนซ่อม เสริมล้วนแต่มีความบกพร่องทางการเรียน ซึ่งมักไม่ค่อยสนใจในการเรียนอยู่แล้ว ผู้วิจัย เห็นว่าครูผู้สอนซ่อมเสริมจึงควรสร้างบรรยากาศในการเรียนให้หน้าเรียน ให้ความรัก ความเมตตา แสดงความเห็นใจนักเรียน พยายามกระตุ้นและส่งเสริมกำลังใจให้นักเรียน เกิดความอบอุ่น โดยครูพยายามให้ความเป็นกันเองแก่นักเรียนด้วย ครูผู้สอนควรเลือก ใช้สื่อการเรียนการสอนประกอบการเรียนซ่อมเสริมให้เหมาะสมกับผู้เรียน สร้างบทเรียน ให้เป็นรูปธรรมมากที่สุด เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในบทเรียนได้ง่ายขึ้น (บันลือ พดกษะวัน, 2519 : 116) นอกจากนี้ครูผู้สอน ควรชี้แจงให้นักเรียนเห็นถึงความ สำคัญของการเรียนซ่อมเสริมว่าไม่ใช่เป็นเรื่องน่าอายหรือก่อให้เกิดปมค้อยแต่อย่างใด แต่กลับจะช่วยให้นักเรียนเรียนได้ดีขึ้น และต้องให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียน การสอนซ่อมเสริมด้วย ซึ่งอาจทำให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียนซ่อมเสริมได้ทางหนึ่ง

จากการวิจัยพบว่าผู้บริหารและครูสังคศึกษาโดยเฉลี่ยมีความเห็นตรงกันว่า ปัญหาในค่านนี้เป็นปัญหาในระดับปานกลาง มีเพียงบางเรื่องเท่านั้นคือ เรื่องเวลาสำหรับ การเรียนซ่อมเสริมวิชาสังคศึกษาของนักเรียนและการเกิดปมค้อยของนักเรียนเมื่อตนเองต้องเรียนซ่อมเสริมวิชาสังคศึกษา ซึ่งผู้บริหารเห็นว่าเป็นปัญหาในระดับน้อย ส่วน ครูสังคศึกษาเห็นว่าเป็นปัญหาในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารไม่เห็น ความสำคัญของการเรียนการสอนซ่อมเสริม จึงขาดความสนใจในการสอนซ่อมเสริม ดังนั้นจึงเห็นว่าเวลาสำหรับการเรียนซ่อมเสริมในวิชาสังคกล่าวของนักเรียนไม่เป็นปัญหา

มากนัก และเห็นว่านักเรียนก็คงไม่เห็นว่าการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษามีความสำคัญถึงขนาดที่จะเก็บไปคิดเป็นปมค้อย หรือถ้านักเรียนบางคนจะคิดเป็นปมค้อย ก็ไม่เกิดผลต่อการเรียนเท่าไรนัก เพราะผู้บริหารอาจเห็นว่าจะเรียนหรือไม่เรียนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาก็ไม่แตกต่างกันมากนัก แต่เนื่องจากครูสังคมศึกษาซึ่งมีความใกล้ชิดกับนักเรียนที่ตนสอนอยู่ตลอดเวลา จึงย่อมที่จะมีความเข้าใจในตัว of นักเรียนได้ลึกซึ้งกว่าผู้บริหาร จึงทำให้ครูสังคมศึกษามองปัญหาต่างกล่าวแตกต่างไปจากผู้บริหาร

6. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูสังคมศึกษามีความเห็นเกี่ยวกับปัญหาในค่านี้นี้ไม่แตกต่างกัน โดยเห็นว่าเป็นปัญหาในระดับปานกลาง ซึ่งอาจเนื่องมาจากผู้บริหารส่วนใหญ่ก็มีส่วนร่วมในการวางแผนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาเช่นเดียวกัน ครูสังคมศึกษาซึ่งสอนซ่อมเสริมในวิชาดังกล่าวอยู่แล้ว ทั้งนี้เพราะจากการวิจัยพบว่าผู้บริหารส่วนใหญ่ก็ทำหน้าที่สอนในวิชาสังคมศึกษาด้วยเช่นกัน จึงทำให้ความเห็นของทั้ง 2 กลุ่มไม่แตกต่างกัน การวางแผนการสอนและการเตรียมการสอนจะช่วยให้ครูผู้สอนมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนในการสอน ทั้งยังเป็นเครื่องชี้บอกถึงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น และยังเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาเหล่านั้น ไปด้วย ซึ่งจะช่วยให้ครูผู้สอนเกิดความมั่นใจและสามารถสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้การเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น แต่ครูผู้สอนต้องเข้าใจวัตถุประสงค์ของการสอนซ่อมเสริมอย่างแท้จริงเสียก่อน ซึ่งครูผู้สอนซ่อมเสริมส่วนใหญ่ก็พยายามเตรียมการสอนอย่างเต็มที่ แต่ก็มีปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้การเตรียมการสอนซ่อมเสริมไม่เต็มที่ อาจเนื่องมาจากครูผู้สอนมีชั่วโมงสอนมาก และบางคนก็ต้องสอนหลายวิชา ทั้งยังต้องปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ที่นอกเหนือจากการสอนอีกด้วย ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้บริหารควรจะให้ความร่วมมือโดยการจัดชั่วโมงสอนและงานในหน้าที่อื่น ๆ ของครูผู้สอนซ่อมเสริมให้เหมาะสม เพื่อให้มีเวลาเพียงพอในการเตรียมการสอนซ่อมเสริมในวิชาดังกล่าวได้มากขึ้น นอกจากนี้ให้ครูผู้สอนซ่อมเสริมได้มีโอกาสประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อวางแผนการสอนซ่อมเสริมในระยะยาวร่วมกันทั้งโรงเรียน ก็จะทำให้การเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชา

สังคมศึกษาบรรลุผลมากยิ่งขึ้น

7. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเทคนิควิธีสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา จากการศึกษาค้นคว้าในค่านี้นี้ พบว่า ผู้บริหารและครูสังคมศึกษามีความเห็นโดยเฉลี่ยตรงกันว่าเป็นปัญหาในระดับปานกลาง มีบางเรื่องที่ผู้บริหารและครูสังคมศึกษามีความเห็นแตกต่างกันในระดับของปัญหา คือ เรื่องการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาโดยการใช้วิธีแบบสอนซ้ำ และการสอนแบบบรรยาย การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาแต่ละครั้ง โดยผู้บริหารเห็นว่าเป็นปัญหาในระดับน้อย แต่ครูสังคมศึกษาเห็นว่าเป็นปัญหาในระดับปานกลาง ที่เป็นดังนี้ อาจเนื่องจากครูสังคมศึกษาซึ่งเป็นผู้สอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาค้นคว้านั้น ยังไม่เข้าใจวิธีการสอนซ่อมเสริมมากนัก ดังผลการวิจัยที่ปรากฏออกแล้วนั้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุภากร ราชากรกิจ และคณะ (2523, อ้างถึงในเสถียร เอกอุณ, 2524 : 27) ที่ศึกษาปัญหาการสอนซ่อมเสริมวิชาภาษาไทย ระดับประถมศึกษาในโรงเรียนเทศบาลเขตบางเขน ซึ่งพบว่า ครูส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจเกี่ยวกับเทคนิคในการจัดการสอนซ่อมเสริมที่จะให้ได้ผล เพราะครูผู้สอนซ่อมเสริมบางส่วนยังไม่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับเทคนิควิธีสอนซ่อมเสริมมาก่อน จึงสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาโดยการใช้วิธีสอนซ้ำ และแบบบรรยายเป็นหลัก เพื่อให้สอนทันตามเนื้อหา ซึ่งวิธีการสอนซ้ำและสอนแบบบรรยายนั้น ไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการสอนซ่อมเสริมในทุกครั้งของการสอนซ่อมเสริม ดังที่กรมวิชาการ (2521 : 15) ได้เสนอแนะไว้ว่าไม่ควรสอนในสิ่งที่นักเรียนรู้อยู่แล้วซ้ำอีก เพราะจะทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายและไม่สนใจเรียนซ่อมเสริมมากขึ้น จึงทำให้ครูสังคมศึกษาเห็นว่าการสอนโดยวิธีดังกล่าวเป็นปัญหามากกว่าที่ผู้บริหารมองเห็น ส่วนการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาแต่ละครั้งนั้น อาจเนื่องมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิควิธีสอนซ่อมเสริมอย่างแท้จริง จึงทำให้เข้าใจว่าการสอนซ่อมเสริมเป็นการสอนที่นำเอาเนื้อหาที่นักเรียนเรียนไม่แล้วมาสอนซ้ำใหม่ให้นักเรียนอีกครั้งหนึ่ง แต่เนื่องจากเนื้อหา มีมากและเวลาที่ให้สอนซ่อมเสริมมีน้อย ครูผู้สอนจึงต้องพยายามให้เนื้อหาในบทเรียนแก่นักเรียนให้มากที่สุด

นักเรียนจึงไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนซ่อมเสริมในวิชาดังกล่าวมากนัก ซึ่งตามหลักการแล้ว การสอนซ่อมเสริมเป็นการสอนในเรื่องที่นักเรียนยังไม่ผ่านวัตถุประสงค์ของการเรียนเพียงบางเรื่องเท่านั้น มิใช่การนำเอาเนื้อหาทั้งหมดมาสอนใหม่ ส่วนผู้บริหารซึ่งมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมมากกว่าครูสังคัมศึกษาตั้งที่ใดอภิปรายไปแล้วข้างต้น จึงมองเห็นปัญหาดังกล่าวแตกต่างไปจากครูสังคัมศึกษา ผู้วิจัยเห็นว่าการที่จะสอนซ่อมเสริมวิชาสังคัมศึกษาให้ได้ผลดีนั้น ครูผู้สอนควรใช้วิธีสอนและเทคนิคการสอนแบบใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการสอนซ่อมเสริมของสภาการศึกษากรกิจ (2521 : 17) ที่กล่าวว่า การสอนซ่อมเสริมที่ประสบผลสำเร็จ คือครูต้องเปลี่ยนเทคนิค วิธีสอน กิจกรรมสื่อการสอน และเนื้อหา ฯลฯ จากที่สอนเด็กปกติ เพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียนมากที่สุด ดังนั้นการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคัมศึกษาจะประสบผลสำเร็จได้ต้องให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคัมศึกษาแต่ละครั้งด้วย ซึ่งสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือต้องจัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับเทคนิค วิธีสอนซ่อมเสริมแก่ครูผู้สอนเป็นอันดับแรกเสียก่อน

8. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคัมศึกษา จากการศึกษาปัญหาในค่านนี้พบว่าผู้บริหารและครูสังคัมศึกษาโดยเฉลี่ยมีปัญหาไม่แตกต่างกัน โดยทั้ง 2 กลุ่มเห็นว่าเป็นปัญหากลาง มีเพียงเรื่องเดียวเท่านั้นคือเรื่องความรู้และทักษะของครูในการใช้สื่อการเรียนตามความเหมาะสมกับนักเรียน ซึ่งผู้บริหารเห็นว่าเป็นปัญหาน้อย แต่ครูสังคัมศึกษาเห็นว่าเป็นปัญหากลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารคาดหวังในตัวครูผู้สอนว่ามีความรู้และทักษะในการใช้สื่อการเรียนการสอนตามความเหมาะสมกับนักเรียนอยู่แล้ว จึงทำให้มองเห็นปัญหาในเรื่องดังกล่าวต่างไปจากครูสังคัมศึกษา ซึ่งต้องใช้สื่อการเรียนการสอนอยู่ตลอดเวลา จึงมองเห็นปัญหาในเรื่องดังกล่าวได้ชัดเจนมากกว่าผู้บริหาร จากการวิจัยพบว่าครูสังคัมศึกษามีปัญหาในการทำสื่อการเรียนและขาดความรู้เกี่ยวกับแหล่งสื่อการเรียนที่จะนำไปใช้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วัฒนา ลวงสี (2523 : 91) และของสุภกัญญา สุจริตจิตร (2522 : 152) ที่พบว่า

ครูประถมศึกษาทุกสังกัดมีปัญหาในการทำสื่อการเรียน โดยเฉพาะครูประถมศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีปัญหามาก ดังนั้นปัญหาเรื่องสื่อการเรียนการสอน จึงนับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญ ควรได้รับการพิจารณาแก้ไขเป็นอย่างยิ่ง ครูผู้สอนขอมเสริมจึงควรใช้สื่อการเรียนประกอบการสอนให้มากขึ้น และใช้อย่างสม่ำเสมอทั้งที่มากาเร็ต จี แม็คคิม และเฮเลน แคสคีย์ (Margaret G. Mekim และ Helen Caskey, 1963 : อ้างถึงในทักษะ ศุภชยาศัย, 2524 : 84) ได้กล่าวไว้ว่า "วัสดุอุปกรณ์ที่น่าสนใจยอมรับการระดับความสนใจของนักเรียนและสามารถป้องกันความเบื่อหน่ายในการฝึกฝนได้..." ผู้วิจัยเห็นว่ากรณีที่ครูผู้สอนมีปัญหาในค่านี้น่าจะเป็นแนวคิดให้แกสถาบันการศึกษาที่ผลิตครู ควรเน้นการสอนในด้านการจัดทำสื่อการเรียนการสอน โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสปฏิบัติจริงควบคู่ไปกับภาคทฤษฎีด้วย เพื่อสามารถผลิตสื่อการเรียนใช้เองได้เมื่อจบการศึกษาออกไปแล้ว นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ควรจัดให้มีศูนย์วัสดุอุปกรณ์เพื่อเป็นศูนย์กลางในการให้บริการด้านสื่อการเรียนแก่ครู และควรมีบุคคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในค่านี้ออกไปให้คำแนะนำในการผลิตสื่อการเรียนให้แกครูผู้สอนในโรงเรียนต่าง ๆ รวมทั้งจัดให้มีการอบรมหรือสัมมนาครูผู้สอนให้ร่วมมือกันในการผลิตสื่อการเรียนขึ้นใช้ร่วมกัน ก็จะช่วยแก้ปัญหาในค่านี้นี้ได้

9. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนขอมเสริมวิชาสังคมศึกษา จากการศึกษาในเรื่องดังกล่าวพบว่า ผู้บริหารและครูสังคมศึกษามีความเห็นเกี่ยวกับปัญหาในค่านี้นี้โดยเฉลี่ยแตกต่างกัน โดยเฉพาะในเรื่องความร่วมมือของผู้บริหารและครูที่สอนวิชาอื่น ๆ ในการดำเนินการสอนขอมเสริมวิชาสังคมศึกษา ซึ่งผู้บริหารเห็นว่าปัญหาในระดับน้อย ส่วนครูสังคมศึกษาเห็นว่าปัญหาในระดับปานกลาง ที่เป็นทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การขาดความเข้าใจและไม่เห็นความสำคัญของการสอนขอมเสริมวิชาสังคมศึกษาของผู้บริหาร ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงทำให้ผู้บริหารขาดความร่วมมือในการดำเนินการสอนขอมเสริมและขาดการสนับสนุนให้ครูที่สอนวิชาอื่น ๆ ให้มีส่วนช่วยเหลือในการดำเนินการสอนขอมเสริมวิชาสังคมศึกษา จึงทำให้ผู้บริหารเห็นว่าเรื่องดังกล่าวเป็นปัญหา

เพียงเล็กน้อย แต่เนื่องจากการสอนซ่อมเสริมไม่ว่าวิชาใดก็ตาม ต้องอาศัยความร่วมมือ และสนับสนุนจากผู้บริหารและครูที่สอนวิชาอื่น ๆ จึงจะทำให้การสอนซ่อมเสริมบรรลุผลตาม เป้าหมายที่กำหนดไว้ดังที่ เอ.อี. เทนสเลย์ (A.E. Tansley , 1969 : 84) ที่ได้ กล่าวไว้ว่า การสอนซ่อมเสริมควรจะต้องได้รับความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย เช่น จิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ รวมทั้งบิดามารดาและครูที่สอนวิชาอื่น ๆ ด้วย ดังนั้นครูสังคมศึกษาจึงเห็นว่าปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหามากกว่าของผู้บริหาร ดังนั้นการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาให้ได้ผลดี ครูผู้สอนต้องอาศัยความร่วมมือช่วยเหลือจากบุคคลหลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนด้วย เพื่อให้จะให้การสนับสนุนและส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนซ่อมเสริมทั้งทางค่าน วัสดุ อุปกรณ์และค่านงบประมาณอย่างเพียงพอ ผู้วิจัยเห็นว่า ครูผู้สอนควรใช้กิจกรรมต่าง ๆ กันในการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา เพราะจะทำให้ให้นักเรียนสนใจและตั้งใจ เรียนมากยิ่งขึ้น ดังที่จิตตนิภา ภักดีชุมพล (2516 : 153) ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการจัด กิจกรรมไว้ว่า กิจกรรมเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้การเรียนในหลักสูตรดำเนินตรงตามจุด มุ่งหมายและควรเห็นว่ากิจกรรมจะช่วยสร้างทัศนคติที่ดีทางวิชาการแก่ผู้เรียนด้วย ไม่ควร คิดว่าจะทำให้เสียเวลาและสอนไม่ทันในการจัดกิจกรรม ครูควรเลือกจัดกิจกรรมที่อยู่ใน ความสนใจและความเหมาะสมกับวัย ตลอดจนความสามารถของนักเรียนดังที่สุภากร ราชากรกิจ (2523 : อ้างถึงในทักษะ ศุภชัยาศัย, 2524 : 85) ได้ให้ข้อสังเกตไว้ ว่า งานที่ให้นักเรียนทำต้องอยู่ในความสนใจและเกี่ยวกับชีวิตจริงของนักเรียน ครูผู้สอน ต้องพยายามให้ความสนใจและความต้องการของนักเรียนแต่ละคนเป็นหลักในการจัด กิจกรรมการเรียนให้มากที่สุด

10. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนซ่อมเสริม วิชาสังคมศึกษา จากการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับ ปัญหาคำนี้แตกต่างกันในบางเรื่อง คือเรื่องหลักเกณฑ์และระเบียบการวัดผลของกระทรวง ศึกษาธิการ เมื่อนำมาใช้กับการวัดผลและประเมินผลในการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชา

สังคมศึกษา การกำหนดจุดมุ่งหมายของการวัดผลการเรียนในการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา และการวัดผลโดยวิธีการสัมภาษณ์ โดยผู้บริหารเห็นว่าเป็นปัญหาในระดับน้อย ส่วนครูสังคมศึกษาเห็นว่าเป็นปัญหาในระดับปานกลาง ที่เป็นดังนี้อาจเนื่องมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมอย่างแท้จริง และความแตกต่างกันทางด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมของผู้บริหารและครูสังคมศึกษา ดังที่อภิปรายไปแล้วข้างต้น จึงทำให้ผลการวิจัยปรากฏออกมาว่าทั้ง 2 กลุ่มมีความเห็นในเรื่องดังกล่าวแตกต่างกัน ผู้วิจัยเห็นว่าการวัดผลและประเมินผลผู้เรียนนั้น ควรให้มีการวัดผลทั้งทางทฤษฎีและการปฏิบัติด้วย โดยใช้วิธีการต่าง ๆ และวัดหลาย ๆ ครั้ง เพื่อให้เห็นถึงพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปของนักเรียน ครูผู้สอนไม่ควรเน้นการวัดผลทางด้านเนื้อหาเพียงอย่างเดียว และควรมีการประเมินผลทั้งครูผู้สอนและนักเรียนด้วย อีกทั้งครูผู้สอนควรนำเอาผลที่ประเมินแล้วในแต่ละครั้ง เป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาในครั้งต่อไป และทางโรงเรียนควรให้ครูผู้สอนซ่อมเสริมทุกคนได้มีโอกาสประชุมร่วมมือกันทำข้อสอบมาตรฐาน สำหรับใช้วัดผลการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาโดยเฉพาะ เพื่อให้ครูผู้สอนมีมาตรฐานในการวัดผลการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาอยู่ในระดับเดียวกัน

11. ปัญหาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา จากผลการวิจัยในเรื่องดังกล่าวพบว่า ผู้บริหารและครูสังคมศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวแตกต่างกันในบางเรื่อง คือ เรื่องความเหมาะสมของสถานที่ที่ใช้สอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา โดยผู้บริหารเห็นว่าเป็นปัญหาในระดับน้อย แต่ครูสังคมศึกษาเห็นว่าเป็นปัญหาในระดับปานกลาง ซึ่งจากการศึกษาปัญหาดังกล่าวพบว่า ครูสังคมศึกษาอยากให้มีการจัดห้องซ่อมเสริมขึ้นโดยเฉพาะ เพื่อสะดวกในการจัดการเรียนการสอนซ่อมเสริมมากขึ้น แต่เนื่องจากโรงเรียนส่วนใหญ่ประสบปัญหาทางด้านงบประมาณ จึงมักจะใช้ห้องเรียนเดิมในการจัดการเรียนการสอนซ่อมเสริม ส่วนเรื่องนี้นักเรียนมีความบกพร่องแตกต่างกัน ก็เป็นปัญหาต่อการจัดกลุ่มนักเรียนเพื่อเรียนซ่อมเสริมสำหรับผู้บริหารและครู

สังคมศึกษาด้วย นอกจากนี้ผู้บริหารและครูสังคมศึกษายังเห็นตรงกันว่า จำนวนครูและนักเรียนไม่ไต่สัดส่วนที่เหมาะสมเนื่องจากมีนักเรียนจำนวนมากที่ต้องเรียนซ่อมเสริมในวิชาดังกล่าวนี้ แต่ครูที่สอนซ่อมเสริมในวิชาดังกล่าวมีน้อย จึงก่อให้เกิดปัญหาในการเรียนการสอนซ่อมเสริม ผู้วิจัยเห็นว่าปัญหาเกี่ยวกับสถานที่นั้น ถ้าโรงเรียนจัดการสอนซ่อมเสริมไว้ในตารางสอนหรือในชั่วโมง Home-Room หรือในช่วงพักเวลากลางวัน หรือตอนท้ายชั่วโมงซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพและความสะดวกของแต่ละโรงเรียน แล้ว ก็อาจช่วยแก้ปัญหาห้องเรียนไม่พอได้บ้าง และควรเพิ่มจำนวนครูที่สอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียนที่เรียนซ่อมเสริมนั้น นอกจากนี้ยังพบว่าผู้บริหารและครูสังคมศึกษาเห็นว่าโรงเรียนไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เช่น ศึกษานิเทศก์ เป็นต้น ในการจัดสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากศึกษานิเทศก์เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียน เป็นความรับผิดชอบของโรงเรียน หากโรงเรียนมีปัญหาและขอความช่วยเหลือจึงจะให้ความช่วยเหลือ แต่ถ้าโรงเรียนไม่ขอความช่วยเหลือ ฝ่ายบริหารก็จะคอยติดตามผลงาน อีกประการหนึ่งอาจเนื่องมาจากโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมในส่วนภูมิภาค จึงทำให้ศึกษานิเทศก์ไม่ค่อยตรวจเยี่ยมโรงเรียนบ่อยนัก ผู้วิจัยเห็นว่าโรงเรียนควรชี้แจงปัญหาให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ และขอความช่วยเหลือ อาจจะช่วยแก้ปัญหานี้ได้ นอกจากนี้โรงเรียนก็ควรขอความร่วมมือจากผู้ปกครองให้ช่วยกันแก้ปัญหาการเรียนของนักเรียนด้วยอีกทางหนึ่ง ก็จะช่วยแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครองนักเรียนได้บ้าง

12. ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา พบว่าผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นว่าการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษามีความสำคัญและจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีการเรียนการสอนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42.59 ส่วนครูสังคมศึกษาเห็นว่ามีควมจำเป็นในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 53.14 มีผู้บริหารและครูสังคมศึกษาเพียงร้อยละ 3.70 และร้อยละ 3.87 เท่านั้นที่ไม่เห็นความจำเป็นในการจัดการเรียนการสอนในวิชาดังกล่าว ซึ่งการที่ผู้บริหารและครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่เห็นความ

สำคัญของการสอนซ่อมเสริมนี้ นับว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะครูส่วนใหญ่มีความตั้งใจที่จะแก้ปัญหา
 ขอบกพร่องในการเรียนของนักเรียน แต่การที่ยังมีผู้บริหารและครูสังคมนาอีกส่วนหนึ่ง
 แม้วางจะมีเพียงจำนวนน้อยที่ไม่เห็นความจำเป็นของการสอนซ่อมเสริมในวิชาสังคมนา
 ก็นับว่าเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งที่จะต้องรีบแก้ไขที่คนะตั้งกล่าวนี้ให้หมดไป ผู้บริหารและครู
 สังคมนาส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่า ควรจัดให้มีการสอนซ่อมเสริมในทุกวิชา ไม่เพียงแต่ใน
 วิชาสังคมนาเท่านั้น ซึ่งจะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้นักเรียนที่เรียนซ่อมเสริมไม่เกิด
 ความรู้สึกเป็นปมค้อยหรือเห็นว่าเป็นเรื่องที่น่าอับอาย แต่ผู้บริหารเห็นว่าครูประจำวิชา
 สังคมนาเหมาะสมที่จะเป็นผู้ดำเนินการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมนามากที่สุด ในขณะที่
 ครูสังคมนาส่วนใหญ่เห็นว่าครูในสายวิชาสังคมนาเป็นผู้ที่เหมาะสมที่สุดในการดำเนินการ
 การสอนซ่อมเสริมในวิชาดังกล่าว ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากครูสังคมนาเห็นว่าตนเอง
 มีชั่วโมงสอนมาก และยังคงทำหน้าที่อื่น ๆ นอกเหนือจากการสอนอีก ดังนั้นจึงคิดว่าถ้า
 ให้ครูในสายวิชาสังคมนาด้วยกัน ซึ่งต่างก็มีหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการสอนในวิชาสังคมนา
 อยู่แล้ว ให้ช่วยสอนซ่อมเสริมในวิชาดังกล่าวด้วยกันก็ไม่เกิดผลแตกต่างไปจากการที่ครู
 ประจำวิชาสังคมนาสอนเองเท่าใดนัก เพราะทั้งครูประจำวิชาสังคมนาและครูใน
 สายวิชาสังคมนาต่างก็ทราบถึงขอบกพร่องของนักเรียนในวิชาดังกล่าวเป็นอย่างดีแล้ว
 และสามารถจัดสอนซ่อมเสริมได้ตรงตามความต้องการของนักเรียนได้เช่นกัน ส่วนผู้บริหาร
 อาจเห็นว่าครูในสายวิชาสังคมนาเองอาจไม่คุ้นเคยกับนักเรียนที่เรียนซ่อมเสริมนี้คือ
 เท่ากับครูประจำวิชาที่สอนกันมาก่อนแล้ว อย่างไรก็ตามการจะดำเนินการสอนซ่อมเสริม
 ให้ได้ผลดีที่สุดนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าควรจะให้ทุกฝ่ายร่วมมือช่วยเหลือกัน ไม่ให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
 เป็นผู้ดำเนินการสอนซ่อมเสริมแต่เพียงฝ่ายเดียว เพื่อจะได้ช่วยเหลือกันในการแก้ไขปัญหา
 ที่เกิดขึ้น เกี่ยวกับเวลาและสถานที่ที่เหมาะสมในการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมนานั้น
 ผู้บริหารและครูสังคมนาส่วนใหญ่ต่างมีความเห็นตรงกันว่า ควรจัดสอนซ่อมเสริมใน
 ชั่วโมงสอนซ่อมเสริมและควรจัดสอนในห้องซ่อมเสริมวิชาสังคมนาโดยเฉพาะ ทั้งนี้อาจ
 เนื่องมาจากทั้งผู้บริหารและครูสังคมนาเห็นว่าถ้าจัดสอนซ่อมเสริมในเวลาและสถานที่

ตั้งกล่าวแล้ว จะเป็นการสะดวกต่อครูผู้สอนในการวางแผนตลอดจนการดำเนินการสอน
 ขอมเสริมในวิชาดังกล่าวได้ง่ายขึ้น และยังสะดวกต่อการเรียนขอมเสริมของนักเรียนด้วย
 แต่ผู้วิจัยเห็นว่าเรื่องดังกล่าวนี้จะใช้เวลาใดก็ได้ขึ้นอยู่กับตัวครูผู้สอนและนักเรียนว่ามี
 เวลาว่างตรงกันหรือไม่ ส่วนเรื่องสถานที่นั้น ก็พิจารณาว่าสถานที่ใดเหมาะสมในการสอน
 แต่ละครั้ง ซึ่งจะขึ้นอยู่กับสภาพของโรงเรียนแต่ละแห่งว่ามีความพร้อมมากน้อยเพียงใด
 ส่วนระยะเวลาที่ใช้ในการเรียนการสอนขอมเสริมแต่ละครั้งนั้น ก็แล้วแต่ความเหมาะสม
 และความสนใจของนักเรียน แต่ก็ไม่ควรให้มากเกินไปหรือน้อยเกินไป เพราะถ้ามากเกินไป
 จะทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายและไม่อยากเรียน ซึ่งศรียา - ประภัสร นิยมธรรม
 (2520 : 68) ได้เสนอแนะไว้ว่า การสอนในครั้งหนึ่ง ๆ ไม่ควรเกิน 1 ชั่วโมงและไม่
 ควรน้อยกว่า 15 นาที ส่วนจะสอนสัปดาห์ละกี่ครั้งก็เป็นเรื่องที่คุณสอนจะต้องวินิจฉัยเอาตาม
 ลักษณะปัญหาของแต่ละคน นอกจากนี้ผู้บริหารและครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกัน
 ว่า การสอนขอมเสริมวิชาสังคัมศึกษาที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ประสบความสำเร็จในระดับปาน
 กลาง เท่านั้น และเห็นคววามควรให้มีการเปิดสอนขอมเสริมวิชาสังคัมศึกษาต่อไปอีก ทั้ง
 2 กลุ่มต่างก็มีความเห็นตรงกันว่ากระทรวงศึกษาธิการ ควรจัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับการ
 สอนขอมเสริมให้กว้างขวางและมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้บริหารและครูสังคัมศึกษาได้มีโอกาส
 เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวมากขึ้น ซึ่งจะทำให้ผู้บริหารและครูสังคัมศึกษามี
 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนขอมเสริมได้ถูกต้องและอย่างแท้จริงยิ่งขึ้น อันจะมี
 ผลให้การสอนขอมเสริมวิชาสังคัมศึกษาและในวิชาอื่น ๆ ประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัย
 คิดว่าปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ ผู้บริหารและครูสังคัมศึกษาควรร่วมมือกันในการแก้ปัญหา
 พยายามปรับความคิดให้ไปในแนวเดียวกัน โดยผู้บริหารต้องคำนึงว่าครูมีความพร้อมในด้าน
 ความรู้ ความสามารถและเวลาเพียงใด และควรร่วมมือกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น มิใช่ปล่อยให้
 ให้เป็นหน้าที่ของผู้บริหารหรือครูสังคัมศึกษาหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งแต่เพียงฝ่ายเดียว

ผลจากการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนขอมเสริมวิชา
 สังคัมศึกษาของผู้บริหารและครูสังคัมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตการศึกษา 8

เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้บริหารและครูสังคัมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากรของการวิจัยครั้งนี้ มองเห็นปัญหาเพียง 2 ระดับเท่านั้น คือ ระดับปานกลาง และระดับน้อย ไม่มีปัญหาใดที่เป็นปัญหามากที่สุดหรือมาก หรือไม่เป็นปัญหาเลย ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า การที่ทั้ง 2 กลุ่ม เห็นว่าไม่มีเรื่องใดที่ไม่เป็นปัญหาเลยก็ เพราะการสอนซ่อมเสริมยังเป็นเรื่องที่ใหม่สำหรับผู้บริหารและครูสังคัมศึกษาอยู่ ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนซ่อมเสริมจึงหลีกเลี่ยงปัญหาไม่พบ สำหรับการที่ไม่มีเรื่องใดเลยที่เป็นปัญหามากหรือมากที่สุดนั้น อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารและครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความสามารถในอาชีพครูที่ตนทำการสอนอยู่ ดังนั้นถึงแม้ว่าจะมีปัญหาในการเรียนการสอนซ่อมเสริมเกิดขึ้น ทั้งผู้บริหารและครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่มีความสามารถที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นอยู่ให้เป็นปัญหาน้อยลงไป หรือมองเห็นว่ามีปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้น ยังพอมองหาทางที่จะแก้ไขให้กลายเป็นปัญหาน้อยลงไปได้อย่างไรก็ตาม ปัญหาดังกล่าวก็ควรได้รับการพิจารณามีโซ่มองข้ามไปได้ ทั้งนี้เพราะปัญหาที่ผู้บริหารและครูสังคัมศึกษาเห็นว่าเป็นปัญหাপานกลางหรือเป็นปัญหาน้อยนั้น ก็ได้หมายความว่าไม่ได้เป็นปัญหาเลย นอกจากนี้บางปัญหาก็ก็น่าจะกลายเป็นปัญหามากในเวลาต่อไป ดังเช่น ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการสอนซ่อมเสริม การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนซ่อมเสริมเป็นต้น ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแต่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคัมศึกษาให้แก่แก่นักเรียนทั้งสิ้น ดังนั้นผู้บริหารครูสังคัมศึกษา ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรได้มีการร่วมมือกันเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ เพื่อให้การสอนซ่อมเสริมบรรลุผลตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัย

ก. ข้อเสนอแนะสำหรับกระทรวงศึกษาธิการและเขตการศึกษาระดับ 8

1. กระทรวงศึกษาธิการและเขตการศึกษา 8 ควรจัดให้มีการอบรมสัมมนาครูสังกัดศึกษาและผู้บริหาร เกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมอย่างน้อยปีละครั้ง เพื่อครูจะได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจุดประสงค์และกระบวนการสอนซ่อมเสริมอย่างแท้จริง และมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมมือกันในการหาแนวทางที่ดีที่สุด ที่จะทำการสอนซ่อมเสริมแก่นักเรียนที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ควรมีการกำหนดแนวทางปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนซ่อมเสริม เพื่อให้ครูและโรงเรียนปฏิบัติได้ถูกต้อง เช่น จัดพิมพ์คำแนะนำตลอดจนคู่มือครูเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมแก่ครูสังกัดศึกษา

3. เพื่อให้การสอนซ่อมเสริมมีมาตรฐานใกล้เคียงกัน ควรมีการจัดหาหรือจัดทำแบบฝึกหัดบทเรียนสำเร็จรูป สื่อการเรียนการสอนรวมทั้งข้อสอบมาตรฐาน เพื่อใช้ในการสอนซ่อมเสริมโดยเฉพาะ โดยจัดตั้งขึ้นเป็นศูนย์ให้บริการใช้ร่วมกัน

4. ศึกษาในเทศกเขตการศึกษา 8 ควรได้มีการติดตามผลการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อประเมินผลกระบวนการสอนซ่อมเสริมให้มีการบรรลุจุดประสงค์ตลอดจนปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อให้คำแนะนำแก่ครู รวมทั้งจัดให้มีการวิจัยเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนซ่อมเสริมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อให้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและหาวิธีการแก้ไขต่อไป

ข. ข้อเสนอแนะสำหรับสถาบันฝึกหัดครู

1. ควรให้มีการเปิดสอนวิชาการสอนซ่อมเสริมขึ้นในสถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษาที่ศึกษาเกี่ยวกับด้านการศึกษา เช่น คณะครุศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ และในสถาบันฝึกหัดครู เพื่อให้ผู้ที่จบการศึกษาไปแล้ว สามารถนำไปใช้สอนในหน่วยงานของตนได้

2. จัดทำเอกสารและให้รายละเอียดเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมที่กำหนดไว้ในหลักสูตรให้มากยิ่งขึ้น เพราะคู่มือการใช้หลักสูตรที่กล่าวถึงการสอน

ซ่อมเสริมนั้น มีรายละเอียดค่อนข้างมาก ไม่เพียงพอที่จะช่วยให้ครูเข้าใจเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมใดคือพอ รวมทั้งจัดทำคู่มือประกอบการสอนแจกจ่ายไปยังครูผู้สอนซ่อมเสริมอย่างทั่วถึง

2. จัดให้มีการอบรมครูปฏิบัติการ เพื่อให้ความรู้แก่ครูผู้สอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา เกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย หลักการ วิธีสอน รูปแบบในการดำเนินการสอน ตลอดจนการวัดผลและประเมินผลของการสอนซ่อมเสริม เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้ถูกต้อง และเกิดผลดียิ่งขึ้น

3. จัดบุคคลากรออกไปนิเทศการสอนซ่อมเสริมในทุกโรงเรียน ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจและช่วยแก้ปัญหาที่ครูประสบอยู่ รวมทั้งนำผลการนิเทศก์มาเป็นข้อมูล เพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในการจัดสอนซ่อมเสริมให้ดียิ่งขึ้น

ค. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

1. ผู้บริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษาควรสนับสนุนครู เกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริม โดยให้ครูไปอบรมเมื่อมีหน่วยราชการใดจัดขึ้น หรือจัดประชุมสัมมนาครูในกลุ่มโรงเรียน หรือในเขตการศึกษาของตน หรือเฉพาะภายในโรงเรียนของตน โดยมีการเชิญวิทยากรทางด้านนี้โดยเฉพาะมาให้ความรู้ คำแนะนำแก่ครู หรือระดมพลังความคิดร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว

2. ผู้บริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษา ควรให้ความสำคัญต่อการสอนซ่อมเสริม เช่น ส่งเสริมให้มีการจัดสอนซ่อมเสริมขึ้นทุกวิชาภายในโรงเรียน จัดตั้งผู้ประสานงานในด้านการสอนซ่อมเสริม ส่งเสริมค่านงบประมาณและสื่อการสอน เพื่อให้บังเกิดผลตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้

3. ผู้บริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษา ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ ผู้ปกครอง ครูและนักเรียน เห็นถึงความสำคัญของการเรียนซ่อมเสริม เพื่อทุกฝ่ายจะร่วมมือกันอย่างจริงจัง เพื่อให้การสอนซ่อมเสริมบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้

4. ควรให้ครูสังคมนตรีศึกษาได้มีโอกาสประชุมร่วมกัน เพื่อตั้งวัตถุประสงค์ในการสอนซ่อมเสริมในวิชาดังกล่าวให้แน่นอน เพื่อทำแผนการสอนระยะยาว และมีกำรกำหนดรูปแบบของการจัดสอนซ่อมเสริมร่วมกัน โดยผู้บริหารเป็นผู้ประสานงานจัดทำเอกสารคำแนะนำ คู่มือครู ตลอดจนแบบเรียนสำเร็จรูป โดยอาจทำเป็นกลุ่มโรงเรียนหรือเฉพาะภายในโรงเรียนของคนที่ได้

5. ผู้บริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษา ควรจัดให้มีชั่วโมงสำหรับการสอนซ่อมเสริม โดยเฉพาะ และควรจัดให้ห้องซ่อมเสริมโดยเฉพาะขึ้นภายในโรงเรียนด้วย และไม่ควรถัดคาบสอน และมอบหมายหน้าที่ที่นอกเหนือจากการสอน ให้แก่ครูที่สอนซ่อมเสริมมากนัก เพื่อให้ครูมีเวลาจัดสอนซ่อมเสริมได้อย่างเต็มที่ นอกจากนั้นควรมีการให้กำลังใจแก่ครูผู้สอนซ่อมเสริม โดยมีการพิจารณาความดีความชอบให้ด้วย และถ้าจำเป็นต้องจัดสอนนอกเวลาราชการ ก็ควรมีค่าตอบแทนแก่ครูบ้าง

6. ผู้บริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษา ควรพิจารณาส่งเสริมนักเรียนที่เรียนดีให้เท่ากับการช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหา

7. ผู้บริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษา ควรมีการติดตามผลการสอนซ่อมเสริมอย่างสม่ำเสมอ เมื่อพบปัญหาหรืออุปสรรคต่อการเรียนการสอนซ่อมเสริมทั้งของครูผู้สอน และของนักเรียนให้ดำเนินการช่วยเหลือแก้ไขทันที

8. ผู้บริหารในโรงเรียนมัธยม ควรติดตามความเคลื่อนไหวและความเปลี่ยนแปลง เกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมอยู่เสมอ โดยการค้นคว้า ติดตามข่าวความเป็นไป และเข้ารับการศึกษาอบรมหรือประชุมสัมมนาทางวิชาการ เพื่อจะได้นำความรู้มาเผยแพร่และนิเทศการสอนซ่อมเสริมแก่ครูในโรงเรียนได้

ง. ข้อเสนอแนะสำหรับครูสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมนตรีศึกษา

1. ครูผู้สอนซ่อมเสริมวิชาสังคมนตรีศึกษา ควรศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ที่กำหนดไว้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย หลักการ วิธีสอน การวัดผลและการประเมินผล เพื่อจะได้นำมาปฏิบัติให้ถูกต้องและประสพผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

2. ครูผู้สอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ควรตระหนักถึงความสำคัญของการสอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา และร่วมมือกันอย่างจริงจังในการจัดการสอนซ่อมเสริมให้กับนักเรียน

3. ควรมีความเสียสละ ตั้งใจจริงและพยายามเข้าใจนักเรียนให้มากที่สุด รวมทั้งมีทัศนคติที่ดีที่จะทำการสอนซ่อมเสริมให้แก่นักเรียน

4. ครูผู้สอนซ่อมเสริมวิชาสังคมศึกษา ควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีสอนโดยใช้วิธีสอนหลายวิธี เช่น เชิญวิทยากรมาสอนเฉพาะเรื่อง เปลี่ยนให้ครูคนอื่นเข้ามาสอนแทน ไขข้อข้องใจเรื่องการสอนให้เหมาะสมกับบทเรียนและกับนักเรียนที่เรียนซ่อมเสริม และควรมีการสำรวจหาข้อบกพร่องของนักเรียนแต่ละคนก่อนการสอนซ่อมเสริมเสียก่อน เพื่อสะดวกต่อการแบ่งกลุ่มนักเรียนในการเรียนซ่อมเสริม และสามารถซ่อมเสริมให้แก่ นักเรียนได้ตรงจุดที่นักเรียนมีความบกพร่องทางการเรียนนั้น ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนซ่อมเสริมด้วยทุกครั้ง เพื่อให้ นักเรียนสนใจเรียนยิ่งขึ้น หรือให้นักเรียนที่เรียนดี มีส่วนในการช่วยสอนซ่อมเสริมให้แก่ นักเรียนที่มีข้อบกพร่องทางการเรียนด้วย

5. ควรมีการจัดทำแผนการสอนซ่อมเสริมระยะยาว เพื่อเป็นการเตรียมการสอนซ่อมเสริม โดยอาจทำเป็นกลุ่มโรงเรียน หรือทำเฉพาะภายในโรงเรียนก็ได้แล้วแต่ความเหมาะสม เมื่อทดลองใช้หรือนำไปใช้แล้วพบปัญหาข้อบกพร่องต่าง ๆ ก็ควรนำมาปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและครูที่สอนซ่อมเสริมทุกคนควรได้มีการประชุมปรึกษาหารือ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอยู่เสมอ

6. ควรมีการติดตามผลการเรียนของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ และหาทางแก้ไขทันทีเมื่อพบปัญหาหรืออุปสรรคในการเรียนของนักเรียน ในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้นักเรียนที่มีความสามารถอยู่แล้วให้มีความสามารถ หรือมีการพัฒนามากขึ้นไปอีกด้วย